

Fig. 1. Ørum. Ydre, set fra Nordøst.

V. H. 1935

ØRUM KIRKE

HASSING HERRED

Kirken, der er *Anneks* til Hvidbjerg vesten Aa, ejedes o. 1630 og 1666 af Kronen¹; men det har ikke efterladt sig synlige Spor i Kirken, at Kongen 1367—1661 ejede det i Sognet liggende Ørum Slot, hvorunder Tylands fire sydlige Herreder laa. 23. Juni 1721 blev Kirketienden med Reservation af Jus vocandi afhændet til Konferensraad Povl Klingenberg til Højris² (Morsø Sdr. Hrd.), og Kirken var siden i Privateje, indtil den overgik til Selveje 1. Juli 1910³.

Ifølge et *Sagn* gravede man engang efter en Skat, der laa i en Keddel; men da de havde faaet fat i Øret paa den, var der en, der brød Tavsheden, og straks forsvandt Skatten. »Deraf skal Kirken være bleven kaldt Ørum Kirke«⁴ (sml. lignende om Hilterslev S. 293).

Kirken ligger sydøstligst i Sognet, fjernt fra Vestkysten paa en Bakketunge, tæt ved Ørum Sø og Voldstedet af Ørum Slot. Fra Kirkegaardens Kampestensdiger er der især Fald mod Syd. Mod Øst findes et Portsted med smaa, kløvede Granitstolper.

Bygningen bestaar af Kor og Skib fra romansk Tid samt gotisk Taarn. Orienteringen afviger en Del til Syd.

Den romanske *Granitkvaderkirke*, Kor og Skib, har Skraakantsokkel, 35 cm høj. I Koret findes et nu tilmuret Østvindue med monolit Overligger og særlig Saalbænksten (Højde 108 cm, Bredde 51, over Sokkel 173) og paa Sydsiden

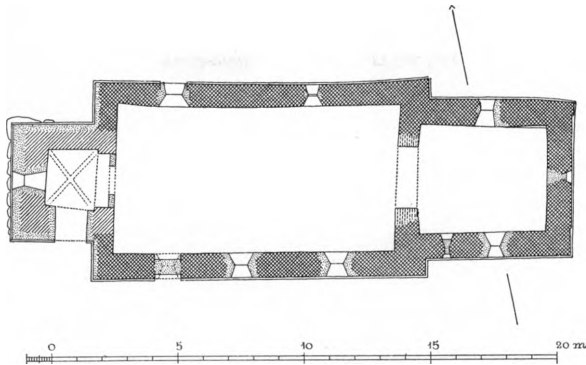
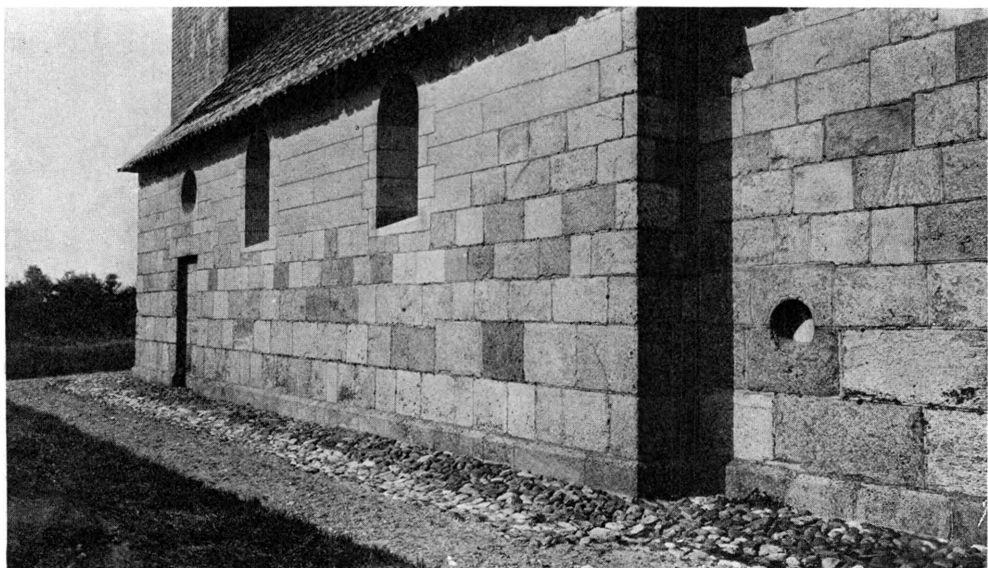

Fig. 2. Ørum. Plan. 1:300. Maalt af C. G. Schultz 1937.

et ligeledes tilmuret Spedalskvindue⁵ (Fig. 3), 34,5 cm i Tvm., i 2.—3. Skifte over Sökkelen, dannet af to Monolitter; Cirkelens Yderkant har en meget svag Rundstav, begrænset af indhuggede Riller, Inderpartiet er ligeledes rundt, men tykt overpudset. Af Korets Nordvindue var Saalbænkstenen bevaret endnu 1885 (Uldall). I Østmuren sidder, i Skiftet nærmest over Sökkelen, en Kvader med en stor, uregelmæssig Fordybning, ved hvis Tilhugning der er dannet et 31 cm langt, hestelignende Dyr i lavt Relief (Fig. 4); Kvaderen er nu (sml. Reparation 1637 S. 588) vendt paa Hovedet. I en af Sökkelkvadrene findes et lille, rektangulært Stenhuggerfelt; paa Sydsiden har tre Kvadre, nu alle i andet Skifte, lignende, meget smalle Felter i Underkanten. Skibet, hvis Murhøjde er 350—60 cm over Sökkelen, har kun bevaret eet oprindeligt Vindue, i Nordmuren; det er genaabnet 1936, men har vistnok tidligere været ændret, idet Saalbænkstenen mangler, og kun faa af Karmstenene har ordentlig Smig. Af de o. 105 cm brede Døre, som nu begge er tilmurede, er Syddøren (Fig. 3) retvinklet; baade den og Norddøren, hvis øvre Del er ødelagt af et Vindue, bryder Sökkelen. Af de romanske Gavle er kun Skibets Vestgavl delvis i Behold bag Taarnet. I Skibets Sydside findes tre Stenhuggerfelter som i Koret, det ene dog halvrundt.

I den seneste Middelalder, o. 1500, tilbyggedes det spinkle *Taarn*, som nu er stærkt præget af en moderne Istandsættelse. Over de romanske Kvadre, som er benyttet forneden, er Ydersiderne skalmuret med store, røde Sten, og alle Aabninger ændret. Klokkestokværket helt ombygget. Det lille Taarnrum tjener nu som Vaabenhus, hvorfor der er brudt en moderne Adgangsdør i Syd. Dets runde Taarnbue har uprofilerede Kragbaand og Taarnhvælvet meget svagt fremtrædende, retkantede Ribber. I Mellemstokværket, hvis Vægge er af Munkesten i Munkeskifte, findes et nu lukket, fladbuet Nordvindue og en fladbuet Loftsdør gennem Skibets romanske Vestgavl. Det ombyggede Klokkestokværk havde tidligere ifølge Uldall baade mod Øst og Vest rundbuede,

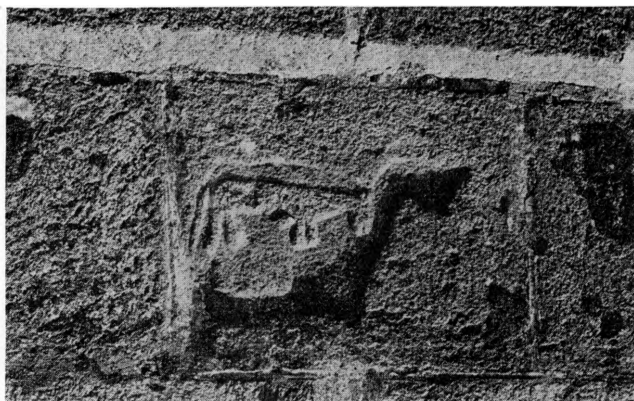
C. M. Smidt 1914

Fig. 3. Ørum. Sydmur af Skib og Kor, den sidste med Spedalskvindue (S. 587).

sikkert oprindelige Glamhuller; Aabningen mod Syd var fladrundbuet og mod Nord, hvor Klokken hang, fandtes en meget stor, rundbuet Aabning. Taarnets moderne, skifertækte Pyramidetag har afløst et tidligere af lignende Form.

Fra Regnskaberne kan hentes talrige Oplysninger om Bygningens Tilstand gennem Tiderne; de vigtigste er: 1632 murede en Murmester selvanden i 20 Dage paa Taarnets Vest- og Sydside. 1637 murede to Murmestre i 20 Dage paa Korets Østmur fra øverst til nederst; der var fire Pligtsfolk i 16 Dage til at løfte Kvadre og slaa Kalk. 1641 var en Murmester beskæftiget i 35 Dage med at indsætte udfaldne Sten paa Taarnet (1100 Mursten købtes i Lemvig) og i Skibets Sydvesthjørne. 1648 fik Villum Murmester Betaling for helt at nedbryde Indermuren paa Kirkens Nordside fra Koret til Døren og atter opmure den; 8 Læs Sten hentedes ved Havet til samme Mur, og under Arbejdet sattes der Støtte under Bjælkerne. 1655 fornyedes Taarnets Tag. 1667 blev Murstenene, »som laa norden paa Kirken« nedtaget, hele »Overrejsningen« stod paa Fald; Spærerne fornyedes, Skibet fik nye Tagsten, og Muren paa Kirkens Sydside blev forhøjet. 1698 blev de gamle (daarlige) Sten i Taarnet erstattet af nye. 1706 nedtog Jens Knudsen fra Bested et Stykke Mur af Sydsiden paa 5 Favne i Længden og 2 i Højden og opsatte det igen. 1714 blev »Tækket ved sidste Fastelavns store Storm usigelig forhutlet«, undtagen hvor det var lagt forrige Aar. Jens Knudsen af Bested raadede Bod paa Skaden.

Kirkens Nordside staar i ret gammel Stand; Skibets Nordmur buler stærkt indad mod Midten; det fladbuede Vindue paa Norddørens Plads er nymodens.

E. M. 1939

Fig. 4. Ørum. Billedkvader (retvendt) i Korets Østmur (S. 587).

Sydsiden er derimod glat omsat, med ny-romanske Granitvinduer omgivet af nye Kvadre; over Dørstedet er der et Cirkelvindue (Fig. 3), hvis øvre Buesten maaske er gammel, men stærkt ophugget. Korets Taggavl er ommuret af store og smaa Sten i Krydsskifte, Triumfgavlen nedtaget, saa at Tagværket kun er lukket med en tynd Skalmur. De nye Gavlparterier er hvidkalkede ligesom en Stribe under Nordsidens Sugfjæle og Karmene om Øst- og Nordvinduerne. De nymodens Tagværker er hængt med Vingetegl. I det Indre, som har Bjælkelofter, er den runde Triumfbue med spinkle Vanger omsat; den er overpudset og savner baade Krag- og Sokkelled.

INVENTAR

Alterbord, romansk, sat af Kvadre⁶ op ad Østvæggen; i den skraakantprofilerede Monolitplade er en tom *Helgengrav*, næsten kvadratisk og med tre Aftrapninger. Bordet er nu utilgængeligt.

†*Alterklæde* af »stakket Flos« (en Slags loddent Tøj), nævnt 1683 og 1699.

Altartavle (Fig. 5) i landlig Høj-Renaissance fra 1611. Det brede Storstykke tredeles af korintiske Tvillingsøjler; Topfeltet flankeres af drejede Søjlepar. I Fodstykkets Sideornamenter er skaaret: »ANNO 16II«, hvis sidste Cifre kan, men næppe bør opfattes som Romertal. Storvingernes Kartoucher, med Løveklo og Ørnehoved, omfatter en Cirkel med et fremspringende, skægget Mands-hoved. Ogsaa Topvingerne ender i Fuglehoveder, og et Par Topspir krones af naivt skaarne Fugle. I Postamentet er med Skriveskrift malet: »Anno 1701 in Maÿo er denne Altertafle stafferet, hvortil høy-edle Hr. Estatz Raad Povel von Klingenberg har foræret 10 Rxdlr. 1723 lod welbaarne Frue Charlotte Amalia Giedde, salig Her Iustitz Raad Heinrich von Klingenberg (død 1716),

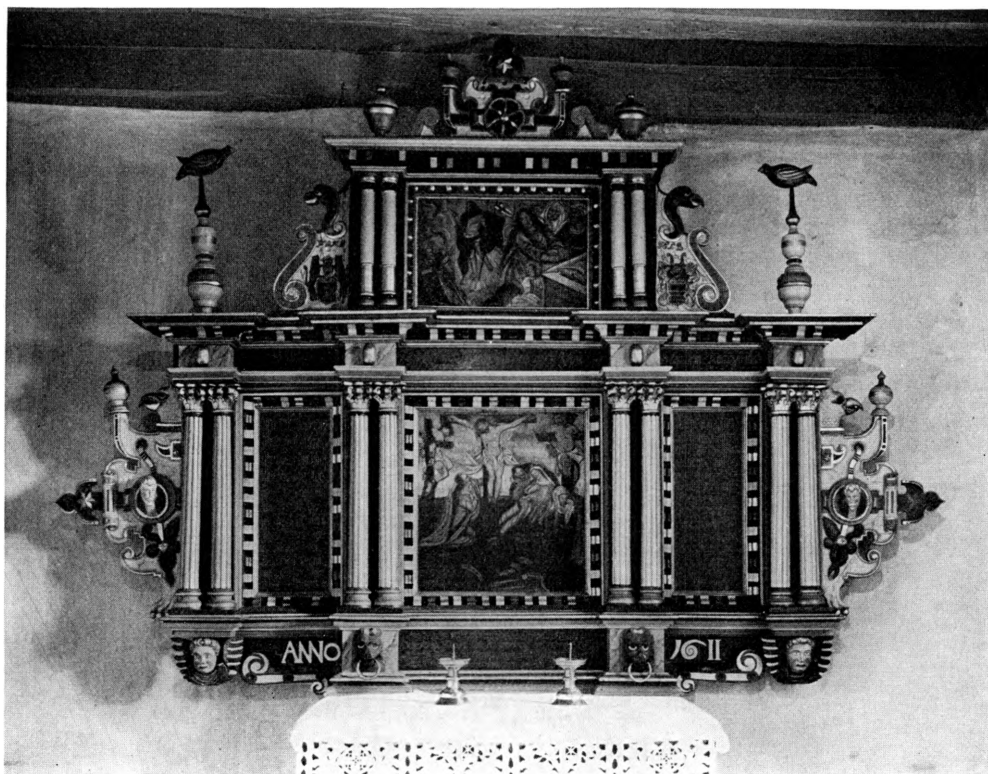

Fig. 5. Ørum. Altertavle 1611 (S. 589).

K. M. 1939

denne Kircke paa ny staffere« (sml. *Alterskranke). Paa Listen under Storfeltet er hvid Skriveskrift: »Sognepræsten Hr. Anders Christensøn Skive, ætat. suæ 44, minist. 11« (»i hans Alders 44., hans Embedes 11. Aar«). Fra 1701 stammer de naive Malerier, der skyldes Ringkøbing-Maleren Christen Sørensen, som 2. Maj 1701 kvitterede for 10 Rdl. til Altertavlens Staffering (Rgsk.): i Storfeltet Korsfæstelsen med stærkt bevægede Sidefigurer, i Topfeltet Opstandelsen, hvor Hovedfiguren helt er trængt til Side af Kvinderne ved Graven. I Sidefelterne staar Nadverordene med Fraktur, hvorunder spores ældre Bogstaver, paa Storgesimsen, med Kursiv, 1. Cor. 2 (V. 2). Rammeværkets Farver er nymalede 1925 med Forsøg paa Genfremstilling af 1701-Stafferingen⁷. I Topvingerne er to Vaaben og Navnebogstaverne P v K B og F E L B (Povl v. Klingenberg, død 1723, og Fru Edel Lisbeth Bielke, død 1708).

Altersølv. Kalk (Fig. 6) af kbh. Prøvesølv, skænket 1655 af »erlig, viis, agt og velfornemme« Mand, Hans Nielsen, Borger og Indvaaner i Køge (Rgsk.). Den flade Fod er sekstunget med seks indre Tunger, Skaftet sekssidet, Knoppen stor, fladtrykt med hulkonturerede Bukkeltunger, hvorimellem graverede Ver-

V. H. 1935

Fig. 6—7. Ørum. Alterkalk, skænket 1655, og -stage (S. 590 f.).

saler: »Ihesus«. Under Foden ligeledes graverede Versaler: »Ørum Kiercke H C S« og derimellem de sammenskrevne Tal: 83, sikkert et Kryptogram (8 = H, 3 = C); disse Navnebogstaver stemmer altsaa ikke med Regnskabets Givernavn. Paa Fodranden utydeligt Mestermærke i Oval, vistnok: HB (sml. Olrik 170). Disk med graveret Cirkelkors, skænket sammen med Kalken. Den tidligere Kalk og Disk, som var for smaa, solgtes til Hørsted Kirke for 22½ Dlr. (Rgsk.).

Alterstager (Fig. 7), gotisk profilerede, men med ret svulmende Fodprofil, kun 15,5 cm høje. Om det korte Cylinderskaft løber en enkelt Ring.

Paa den nye *Messehagels* Rygskjold er fastsyet et Sølvkors, 8,3 cm højt, hvorpaa graverede Versaler: »Peder Madsen K Margret Peders Datter B 1670«.

**Alterskranke* (Fig. 9), bestaaende af et langt, lige Midtparti samt to Laager, alle tre Stykker med udsavet Bladornamentik omkring et Midtfelt; i Midtstykket et af Løver holdt Skjold med malet Klingenberg-Giedde-Vaaben; Laagernes Skiver, der holdes af Engle, har malede Spejlmonogrammer: H v K B og C A G, henvisende til Henrik v. Klingenberg og Charlotte Amalia, født Giedde (død 1737, sml. Altertavle). Rammeværk og Blade iøvrigt ege-træsaadret. Nu i Tisted Museum⁸.

Font, romansk, af Granit. Kummen, 67 cm i Tvm., har udbuende Sider og lang Hals i to koniske Afsæt; i Kummebunden er en cirkulær Fordybning, men intet Afløb. Foden er kvaderformet, med Rundstav paa Overkanterne og svagt ophøjede Smaaskiver i de fire Hjørnevinkler.

Fad (Fig. 8) af nederlandsk Arbejde, fra o. 1625—50, 57 cm i Tvm. I Bunden David og Goliath, paa Randen springende Dyr og Jæger, alt i tæt Rankeværk. Ifølge Regnskabet skænkedes Fadet 1709 af »sl. Hr. Anders Skive«.

Fig. 8. Ørum. Daabsfad. Efter Tegning af M. Borch 1878 (S. 591).

Prædikestol, udført 1697 af Christen Nielsen Bech, boende i Ørum By: »En ny, ziirlig Prædikestol af Eg for 30 Sidlr.«; Snedkerens Kvittering er dateret 2. Aug. 1697 (Rgsk.). De fire Fag har Arkader med Profilkapitæler og plumpt profilerede Bueslag omgivet af Bladkrans; i Buehjørnerne sidder Barnehoveder. I Stedet for Arkadepilastre er der udsavede, flade Træstykker, som efterligner Snosøjler. Paa Hjørnerne staar drejede, enkelte eller Dobbeltstøjler; de hviler ikke paa Postamentfremspring, men paa Englehoveder, der sikkert er taget fra en ældre Prædikestol, hvor de

har været anbragt under Hjørnepostamentene. Himmelen, hvis Underside er seksdelt om en Midtroset, krones af Trekantgavle. Stolen stafferedes »med Biskoppens Tilladelse« 1698, og Præsten Anders Skive tilforskrev i den Anledning velagte Christen Sørensen Maler af Ringkøbing, som paa sin egen Bekostning ankom 8. Maj 1699 og efter nøjeste Aftingning blev forlovet fireogtyve Rigsdaler paa egen Kost. Storfelternes ubehjælsomme Malerier (Knæstykker) forestiller de fire Evangelister og Kristus med Verdenskuglen. Det sidstnævnte Billedfelt, der nu er ophængt i Korbuen, har siddet i et femte Fag, som fjernedes ved en Istandsættelse 1925. Ved samme Lejlighed opmaledes Stafferingen og Indskrifterne⁹, der var dækket af Egetræsmaling. I Fodfrisen Fraktur med Navne i Kursiv: »Col. 3. Cap. Paulus plantede, Apollos vandede, men Gud gaf Vext [Anno 1723]«⁹. Aarsallet er ikke genopmalet. Paa Himmels Frise Kursiv: Math. 7. Cap 24 og Anno 1600; Aars-tallet maa dog være fejllæst for 1699.

Stoleværket er moderne, efter Tegning af Maler H. Munch, Holbæk.

†*Skrifte-* og *Degnestole* lavedes 1697 af Salomon Christensen, der 1698 sammen med Morten Jensen fornyede alle Stolene (Rgsk.).

†*Herskabsstol*. I Stolen nærmest Koret var (1877) malet Vaabener for Klingenberg og Giedde (sml. *Alterskranke).

Kirkeskib, fregatrigget, med Dæskanon. Paa Agterspejlet en Ørn under Akantusranker. Ny Staffering. Under Snitværket: »Den gyldne Ørn« og paa Kølen: »Til Guds Ære, Kirkens Sir haver Sognepræsten Hr. Hans Begtrup ladet dette stafere og ophænge Anno 1732«.

†*Bispe-* og *Præsterækketavler*¹⁰, omtalt 1730. Under Præsternes Navne stod et Vers:

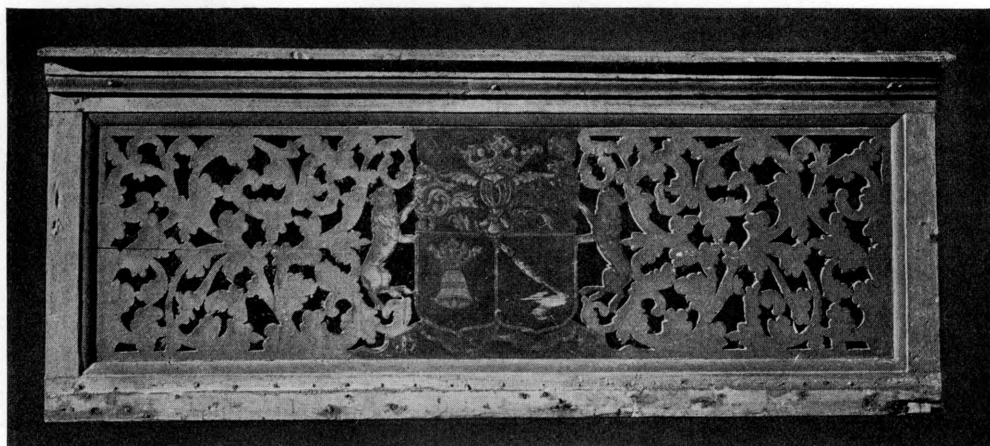

Fig. 9. Ørum. *Alterskranke (S. 591).

E. M. 1940

»Otte Præster her har leved,
 Fleere findes ey beskrevet,
 Siden Luthers Lærdom kom
 Og fordrev vor Pavedom.

Medens her skal Kircke være,
 Gud beskicke til sin Ære
 Gode Præstemænd, som maa
 Deres Kald vel forestaae«.

Klokke 1478, med Minuskler: »Anno Domini mcdlxxviii est in honore pie campanula fusa Marie« (»i Herrens Aar 1478 er denne lille Klokke støbt til den fromme Marias Ære«); korsformede Skilletegn. Paa Hankene Tovstave. Tvm. 70 cm. (Uldall 162).

GRAVMINDER

Grausten. *1) Romansk, af Granit, 158 × 64 cm, kantet af Rundstav. Midtfladen optages af et latinsk Konturkors paa Kube høj. I Tværmene fordybede Majuskler, af hvilke de første 3—4 er bortforvitrede: »... sepultus« (»... begravet«). I Nationalmuseet¹¹.

2) Niels Lassøn, Skriver paa Ørumgaard, død 1665. Rimet Indskrift med fordybede Versaler:

»Her under denne huggen Steen
 Hviler s. Niels Lassøns Been
 Paa Ørum Slot, som Skrifver vaar
 Och detz Forvalter paa tiend Aar.
 Der han af Dage nu vaar mæt

Och meget Svaghed gandske trætt,
 I Herren den siett Octobris Dag
 Bortsof med Glæde och god Behag
 Segsten Hunder 60 och fem,
 Hannem gif Gud det ævig Hiem«.

Over Indskriften er to Relieffer, Korsfæstelsen og Opstandelsen, i en Tvillingarkade med Forkrænkelighedssymboler, krydslagte Dødningeben, Hakker og Spader i Buehjørnerne. Evangelisttegn i Hjørnecirkler; mellem de øvre en Bruskbarokramme om et liggende Barn med Timeglas og Albuen paa et

Kranie, mellem de nedre et Bomærkeskjold med Navnebogstaverne og »Æt. suæ 39« (»i hans Alders 39. Aar«), flankeret af Dødssymboler. Den rødlig Ølandskalksten, 193 × 134 cm, hvis dygtigt gjorte Relieffer er meget velbevarede, er nu rejst paa Taarnrummets Væg.

3) Fra 1700'erne, af ølandsk Kalksten, udslidt og ulæselig. Paa Kirkegaarden.

4) Christian Beier Schach, født 20. Nov. 1783 paa Harisgaard, død 1. Juni 1834, Ejer af Klitgaard i Ulsted Sogn i 26 Aar, gift sammesteds med Marthe, født Hesselberg (to Døtre). »I Besøg hos sin Familie i Thy blev han hastig bortkaldt og hviler nu her ved sine værdige Forældre og Søskenes Side«. »Dette Minde sattes ham af hans taknemlige Enke og Børn«. Neksøsandsten, 148 × 89 cm, med Skrifte og enkle Hjørnerosetter. Paa Kirkegaarden.

†Begravelse. Taarnrummet var ifølge Regnskab for 1715 indrettet til Begravelse for Hr. Povl Maes (til Rastrup, Forvalter paa Ørum, død 1720); her indsattes Justitsraad Henrik Klingenberg's Lig (sml. Altertavle). »Item velædle Hr. Assessor Peter Mortensen Selle til Ulstrup hans sl. Frues Lig er tilforn indsat og nu udført af samme Begravelse«.

KILDER OG HENVISNINGER

Regnskaber 1631—90, 1687—1717, div. Aar (LA. Viborg). — Museumsindberetninger af C. Engelhardt og E. Schiødt 1877, C. M. Smidt 1914, C. A. Jensen (R. Graae og O. Norm) 1936. Revideret af C. A. J. og E. M. 1939.

Chr. Heilskov: Personalhistoriske Indskrifter fra Hassing Herred, i AarbThisted. 1929. S. 459 f.

Thura: Aalborg Stift S. 523 f. F. Uldall: Optegnelser om de danske Landsbykirker III. 1885. S. 290—92 (NM).

¹ Fortegnelser over Danmarks Kirker o. 1630 og 1666 (RA). ² Matriklen 1664 med Tilføjelser (RA). ³ Datoen usikker. ⁴ Danske Sagn III, 2260. ⁵ Sml. Hassing S. 531 med Note 6. ⁶ Ifølge Engelhardt vistnok af Kridt, ifølge Uldall af Granit; den af Schiødt udførte Opmaaling (NM) viser, at Bordet 1877 var pudsdækket. ⁷ Af

Malermester Madsen, Bested. ⁸ AarbThi-

sted. 1917. S. 107. ⁹ Af Malermester Madsen, Bested; ved Istandsættelsen blev et nyt Brædt anbragt indvendig i Prædikestolen, hvorpaa maledes Aarstallene 1607 og 1723; disse Aarstal fandtes paa et Brædt, som mentes at høre til Prædikestolens sidste Fag, og som blev tilintetgjort. At Aarstallet 1723, der maa hentyde til en Ændring af Staffering (sml. Altertavle), har staaet paa Prædikestolen, fremgaar af C. M. Smidts Indberetning 1914, derimod maa 1607 enten være fejllæst eller referere til den tidligere Prædikestol. ¹⁰ Thura S. 523 f. ¹¹ Afbildet Løffler: Gravsten Tav. I, 2.

Fig. 10. Ørum 1798.